

PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM W FUNKCJONOWANIU MUZEÓW W POLSCE PODCZAS PANDEMII COVID-19 W 2020 ROKU W KONTEKŚCIE ROLI MUZEÓW W TWORZENIU TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ ORAZ ZABEZPIECZENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ADDRESSING THREATS TO THE FUNCTIONING OF MUSEUMS IN POLAND DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN 2020 IN THE CONTEXT OF THE ROLE OF MUSEUMS IN CREATING CULTURAL IDENTITY AND SAFEGUARDING CULTURAL HERITAGE

Łukasz Lipski^{1(A-G)}

¹Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska

¹Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Poland

Lipski, Ł. (2021). Przeciwdziałanie zagrożeniom w funkcjonowaniu muzeów w Polsce podczas pandemii Covid-19 w 2020 roku w kontekście roli muzeów w tworzeniu tożsamości kulturowej oraz zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego / Addressing threats to the functioning of museums in Poland during the Covid-19 pandemic in 2020 in the context of the role of museums in creating cultural identity and safeguarding cultural heritage, *Rozprawy Społeczne/Social Dissertations*, 15(1), 97-112. <https://doi.org/10.29316/rs/135342>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Streszczenie

W artykule przedstawiono zagrożenia dla funkcjonowania muzeów w Polsce podczas pandemii Covid-19 w 2020 roku w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w tworzeniu tożsamości kulturowej.

Materiał i metody. W badaniu uczestniczyło 11 muzeów z dwóch województw: mazowieckiego oraz lubelskiego. Dane w badaniach pozyskano za pomocą wywiadu eksperckiego z merytorycznym przedstawicielem muzeum oraz informacji publikowanych na oficjalnych stronach internetowych muzeów.

Wyniki. Wyniki badań wykazały, że największym zagrożeniem dla funkcjonowania muzeów podczas pandemii w zakresie tworzenia tożsamości kulturowej jest ograniczony bezpośredni dostęp do zbiorów dla zwiedzających. Wykazano również, że przeprowadzanie restauracji zabytków oraz proces konserwacji zbiorów przebiegał prawidłowo i w rezultacie nie stanowiło to zagrożenia dla ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wnioski. Uzyskane wyniki badania dały ogólny obraz zagrożeń, jakie mogą dotyczyć kształtowania tożsamości narodowej podczas ograniczenia lub braku dostępu do dóbr kulturowych, mających znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego.

Słowa kluczowe: muzea, bezpieczeństwo kulturowe, dziedzictwo kulturowe, dobro kulturowe, tożsamość narodowa, pandemia

Summary

The article presents threats to the functioning of museums in Poland during the Covid-19 pandemic in 2020 in terms of protecting cultural heritage and creating cultural identity.

Material and methods. The study involved 11 museums. The data in the research was obtained through an expert interview with a subject matter expert of the museum and information published on official museum websites.

Results. A threat to the functioning of museums during the cultural identity pandemic turned out to be limited access to collections for visitors. The conservation of the collections was carried out properly and consequently did not pose a threat to the protection of cultural heritage.

Conclusions. The obtained results of the study gave a general picture of the threats that may affect the formation of national identity during the restriction or lack of access to cultural goods of importance for heritage and cultural development.

Keywords: museums, cultural security, cultural heritage, cultural assets, national identity, pandemic

Tabele/Tables: 5
Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 23

Otrzymano/Submitted:
22.02.2021

Zaakceptowano/Accepted:
01.04.2021

Adres korespondencyjny: Łukasz Lipski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska; email: lipski.lukasz111@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6171-5286

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Łukasz Lipski

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wstęp

Pojawienie się pandemii Covid-19 w 2020 roku nie tylko zagroziło zdrowiu i życiu wielu ludzi na całym świecie, ale również wpłynęło na pogorszenie się jakości życia pod wieloma względami, związanymi z m.in.: swobodnym przemieszczaniem się; prowadzeniem działalności gospodarczej; organizowaniem imprez okazjonalnych oraz z bezpośrednim dostępem do kultury i sztuki dla społeczeństwa. Niewątpliwie muzeum jest jedną z ważniejszych instytucji, która dzięki swojej misji gromadzenia i ochrony zbiorów o charakterze historycznym zapewnia swobodny dostęp do zbiorów, które często mają wartość symboliczną, jak również są namacalnym dowodem na pochodzenie państwa i narodu. Dlatego istotne jest zwrócenie uwagi na zagrożenia, które mogą wystąpić w obszarze funkcjonowania muzeów podczas pandemii.

Sytuacja wystąpienia pandemii nie jest dla ludzkości nowym zjawiskiem. Przed pojawieniem się Covid-19 pandemia dotknęła naszą cywilizację m.in. w latach 1918-1920 w postaci choroby zwanej „grypą hiszpanką” (Zob. Z. Michalski, 2009).

Prace naukowe odnoszące się do zagrożeń mogących wystąpić w obszarze funkcjonowania muzeum, skupiają się głównie na ochronie: muzealiów, pracowników, zwiedzających oraz budynku. Równie częstym zagrożeniem opisywanym w literaturze są przestępstwa na tle kulturowym tj.: kradzieże, przemyt, dewastacja, itp. Przykładem takich publikacji są prace Piotra Grodzkiego pt.: *Przestępczość w polskich muzeach*¹, czy praca Sławomira Kocewiaka pt.: *Strategia bezpieczeństwa a zapobieganie przestępczości w muzeach*². Natomiast pomija się fakt, że specyfika zagrożeń może wynikać z powodu wystąpienia pandemii.

Rok 2020 przyniósł nieoczekiwane zagrożenie w skali globalnej w postaci pojawienia się nowego wirusa SARS-Cov-2 wywołującego chorobę Covid-19. Zainicjowało to pojawienie się szeregu czynności zapobiegawczych rozprzestrzeniania się choroby w postaci nowych obostrzeń. Efektem tego było pojawienie się wieloautorskiej pracy pt.: *Raport kultura, Pierwsza do zamknięcia, ostatnia do otwarcia. Kultura w czasie pandemii Covid-19*, której teść skupia się na przedstawieniu funkcjonowania sektora kultury podczas pandemii. Jednak warto zwrócić uwagę, że przy opracowaniu statystyk nie wyodrębniła ona danych ściśle związanych z funkcjonowaniem muzeów, czy innych instytucji kultury, ale przedstawia „działalność bibliotek, archiwów, muzeów pozostałej działalności związanej z kulturą” jako jedną ogólną kategorię, obok takich jak: „działalność twórcza związana z kulturą i roz-

Introduction

The outbreak of the Covid-19 pandemic in 2020 not only threatened the health and life of many people around the world, but also contributed to the deterioration of the quality of life in many respects, related to, among others: free movement; running a business; organizing occasional events and with direct access to art and culture for the public. Undoubtedly, the museum is one of the most important institutions which, thanks to its mission of collecting and protecting historical collections, provides free access to collections, which often have a symbolic value, as well as provide tangible evidence of the origin of the state and nation. Therefore, it is important to pay attention to the threats that may occur in the area of museum functioning during a pandemic.

The occurrence of a pandemic is not a new phenomenon for mankind. Before the advent of Covid-19, the pandemic hit our civilization, among others in the years 1918-1920 in the form of a disease called: “Spanish flu” (See Z. Michalski, 2009).

Scientific work on the risks that may occur in the area of the museum’s operation focuses mainly on the protection of: museum objects, employees, visitors and the building. Cultural crimes, such as theft, smuggling, devastation, etc., are an equally frequent threat described in the literature. An example of such publications are the works of Piotr Grodzki entitled: *Crime in Polish museums*¹, or the work by Sławomir Kocewiak entitled: *Security strategy and crime prevention in museums*². However, it ignores the fact that the specificity of threats may result from a pandemic.

The year 2020 brought an unexpected threat on a global scale in the form of the emergence of the new SARS-Cov-2 virus that causes the Covid-19 disease. This initiated the emergence of a number of preventive measures for the spread of the disease in the form of new restrictions. Effect of this was the appearance of a multi-author work entitled: *Culture report, First to close, last to open. Culture during the Covid-19 pandemic*, whose father-in-law focuses on presenting the functioning of the cultural sector during the pandemic. However, it is worth noting that when compiling the statistics, it does not extract data strictly related to the functioning of museums or other cultural institutions, but presents “the activity of libraries, archives, museums and other activities related to culture” as one general category, apart from such as: creative activities related to culture and entertainment “and” activities related to the production of films, videos, TV programs, sound

¹ Zob. P. Grodzki, *Przestępczość w polskich muzeach*, s. 25-29 http://cennebezczenne.pl/wp-content/uploads/2018/01/CBU_2006_4-s-25-29-ogrodzki.pdf [dostęp: 30.10.2020].

² Zob. S. Kocewiak, *Strategia bezpieczeństwa a zapobieganie przestępczości w muzeach* (w:) *Zarządzanie bezpieczeństwem muzeum*, Biblioteka Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Warszawa 2018, s. 33.

¹ See P. Grodzki, *Crime in Polish museums*, pp. 25-29 http://cennebezczenne.pl/wp-content/uploads/2018/01/CBU_2006_4-s-25-29-ogrodzki.pdf [dostęp: 30.10.2020]. [access: October 30, 2020].

² See S. Kocewiak, *Security strategy and crime prevention in museums* (in:) *Museum security management*, Library of the National Institute of Museology and Collection Protection, Warsaw 2018, p. 33.

rywką” oraz „działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych” (Zob. Czyżewski i in., 2020). Biorąc pod uwagę zauważalny brak opracowań związanych z zagrożeniami funkcjonowania muzeów podczas pandemii Covid-19 za zasadne uznaje się prowadzenie badań w tym obszarze poznawczym.

Artykuł stanowi próbę wyselekcjonowania konkretnych zagrożeń dla odpowiedniego typu muzeum oraz ustalenie, czy działania, które były stosowane, okazały się wystarczające, aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie danego muzeum w kontekście tworzenia tożsamości kulturowej oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. W pierwszej części pracy opisano ogólną charakterystykę muzeów wraz z ich klasyfikacją. Poruszono również kwestię działalności muzeów w obszarze bezpieczeństwa kulturowego Polski przedstawiając tym samym jaką rolę pełni muzea w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego, kształtowania tożsamości kulturowej oraz rozwoju kultury. W następnej części opisano ograniczenia związane z funkcjonowaniem instytucji kulturowych w Polsce spowodowane pandemią COVID-19. Zebrane informacje związane z obostrzeniami pozwoliły na wyodrębnienie potencjalnych zagrożeń dla funkcjonowania muzeów. Po ustaleniu ww. zagrożeń badano, w jaki sposób muzea im przeciwdziały.

W próbie badawczej uczestniczyło 11 muzeów z obszarów województwa mazowieckiego oraz województwa lubelskiego. W badaniu odpowiednich jednostek brano pod uwagę ich różnorodność, opierając się na klasyfikacji muzeów ze względu na ich organizatora, czyli muzea państwowe, muzea samorządowe, muzea prywatne oraz ze względu na specyfikację zbiorów. Informacje niezbędne do przeprowadzenia badania pozyskano za pomocą wywiadu eksperckiego z merytorycznym przedstawicielem każdego z badanych muzeów. Ze względu na ograniczenia związane z pandemią większość wywiadów odbywała się w formie telefonicznej oraz korespondencyjnej za pomocą poczty e-mail. Pozostałe dane uzyskano z informacji publikowanych na oficjalnych stronach internetowych muzeów. Pozyskane informacje, poddane analizie, pozwoliły na uzyskanie wyników badań przedstawionych w końcowej części artykułu.

Muzea oraz ich znaczenie dla bezpieczeństwa kulturowego Polski

Jan Czaja definiuje bezpieczeństwo kulturowe jako: „(...) zdolność państwa do ochrony tożsamości kulturowej, dóbr kultury dziedzictwa narodowego, w warunkach otwarcia na świat, umożliwiająca rozwój kultury przez internalizację wartości niesprzecznych z własną tożsamością” (Czaja, 2007, s. 169). Natomiast wg. Waldemara Kitlera: „Bezpieczeństwem kulturowym jest proces zachodzący w zakresie bezpieczeństwa narodowego, obejmują-

and music recordings” (See Czyżewski et al., 2020). Taking into account the noticeable lack of studies related to the threats to the functioning of museums during the Covid-19 pandemic, it is considered justified to conduct research in this cognitive area.

The article is an attempt to select specific threats to the appropriate type of museum and to determine whether the actions that were applied turned out to be sufficient to ensure the proper functioning of a given museum in the context of creating cultural identity and protection of cultural heritage. The first part of the work describes the general characteristics of museums along with their classification. The issue of museum activities in the area of Poland's cultural security was also discussed, thus presenting the role of museums in the aspect of protecting cultural heritage, shaping cultural identity and developing culture. The next section describes the limitations related to the functioning of cultural institutions in Poland caused by the COVID-19 pandemic. The collected information related to the restrictions allowed for the identification of potential threats to the functioning of museums. After establishing the above-mentioned threats, it was examined how museums counteracted them.

11 museums from the Mazowieckie and Lubelskie Voivodeships participated in the research sample. In the study of relevant units, their diversity was taken into account, based on the classification of museums according to their organizer, i.e. state museums, local government museums, private museums, and in terms of the specification of collections. The information necessary to conduct the study was obtained through an expert interview with a substantive representative of each of the surveyed museums. Due to the limitations related to the pandemic, most interviews were conducted by phone and by correspondence via e-mail. The remaining data was obtained from information published on the official websites of museums. The obtained information, analyzed, allowed to obtain the results of the research presented at the end of the article.

Museums and their importance for the cultural security of Poland

Jan Czaja defines cultural security as: “(...) the ability of the state to protect cultural identity, cultural goods, national heritage, in conditions of openness to the world, enabling the development of culture through the internalization of values that are not contradictory to its own identity” (Czaja, 2007, p. 169). However, according to Waldemar Kitler: “Cultural security is a process taking place in the field of national security, including various

cy różne środki i działania, których wykorzystanie i realizacja ma na celu konsolidowanie i kultywowanie wartości, które znacząco wpływają na tożsamość narodową oraz czerpanie z dokonań innych narodów, przy równoległym zapobieganiu wzrostu znaczenia obcych wpływów, które w znaczny sposób mogą osłabić integralność wewnętrzną” (Kitler, 2011, s. 53).

W definicji bezpieczeństwa kulturowego warto zwrócić uwagę na pojęcie „dobro kulturowe”, które w najprostszy sposób można wyjaśnić opierając się na słowach Edmunda Małachowicza, który wyjaśnia, że dobrem kultury jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną (Małachowicz, 2007). Natomiast, kolejnym istotnym pojęciem jest „dziedzictwo kulturowe”, które jest częścią dawnych dóbr kultury, która uznana została za wartościową przez następne pokolenia i dzięki temu dotrwała do chwili obecnej (Gutowska, 2003). Warto zaznaczyć, że dziedzictwo kulturowe może być materialne oraz niematerialne. Zgodnie z art. 2 *Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego* za niematerialne dziedzictwo uznaje się „(...) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym (...)”³.

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach definiuje muzeum jako jednostkę: „(...) organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów” (Dz.U. z 2012 r. poz. 987, art. 1).

Muzea możemy sklasyfikować ze względu na jego organizatora i wśród tego podziału wyróżniamy muzea państwowe, tworzone przez ministrów i kierowników urzędów centralnych; muzea samorządowe, tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego; muzea prywatne, których organizatorem są osoby prawne i fizyczne; muzea społeczne, które angażują mieszkańców konkretnej okolicy (Dz.U. z 2012 r. poz. 987, art. 5, ust. 1-3). Natomiast ze względu na specyfikację zbiorów, możemy podzielić muzea m.in. na: artystyczne, archeologiczne, biograficzne, etnograficzne, geologiczne, historyczne, literackie, martyrologiczne, pałacowe i zamkowe, regionalne, sakralne, skansenowskie, sztuki,

measures and activities, the use and implementation of which is aimed at consolidating and cultivating values that significantly affect the national identity and drawing on the achievements of other nations, while preventing the increase in importance foreign influences that can significantly weaken internal integrity” (Kitler, 2011, p. 53).

In the definition of cultural security, it is worth paying attention to the concept of “cultural property”, which can be explained in the simplest way based on the words of Edmund Małachowicz, who explains that a cultural good is any movable or immovable object, ancient or contemporary, which is important for heritage and development due to its historical, scientific or artistic value (Małachowicz, 2007). On the other hand, another important concept is “cultural heritage”, which is part of the former cultural goods, which has been recognized as valuable by the next generations and thus has survived to the present day (Gutowska, 2003). It is worth noting that cultural heritage can be tangible and intangible. Pursuant to Art. 2 of the *Convention on the Protection of the Intangible Cultural Heritage*, intangible heritage is defined as “(...) oral traditions and messages, including language as a carrier of the intangible cultural heritage; performing arts; customs, rituals and festive rituals; knowledge and practices concerning nature and the universe; skills related to traditional crafts (...)”³.

The Act of November 21, 1996 on museums defines a museum as a unit: “(...) a non-profit organizational unit, the purpose of which is to collect and permanently protect tangible and intangible natural and cultural heritage of humanity, and to inform about the values and content of the collections, disseminating the basic values of Polish and world history, science and culture, shaping cognitive and aesthetic sensitivity and enabling the use of the collected collections” (Journal of Laws of 2012, item 987, art. 1).

Museums can be classified according to their organizer, and among this division we distinguish state museums, created by ministers and heads of central offices; local government museums, established by local government units; private museums organized by legal and natural persons; social museums that involve the inhabitants of a specific area (Journal of Laws of 2012, item 987, art. 5, sections 1-3). However, due to the specification of the collections, we can divide museums, e.g. on: artistic, archaeological, biographical, ethnographic, geological, historical, literary, martyrdom, palace and castle, regional, sacred, open-air museum, arts, technology and science, military (Wyszkowska, Jędrzyński, 2017).

The activity of museums in the area of cultural safety results from the adopted goals set out in the Act. These include activities such as the collection of

³ Pełen tekst Konwencji: <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2011.172.0001018,konwencja-unesco-w-sprawie-ochrony-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego.html> [dostęp: 28.11.2020].

³ Full text of the Convention: <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2011.172.0001018,konwencja-unesco-w-sprawie-ochrony-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego.html> [access: 28/11/2020].

techniki i nauki, wojskowe (Wyszkowska, Jędrysiak, 2017).

Działalność muzeów w obszarze bezpieczeństwa kulturowego wynika z przyjętych celów określonych w ustawie. Należą do nich takie czynności jak gromadzenie zabytków, które mogą mieć istotne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Ważną rolę odgrywa katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów oraz ich przechowywanie w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania oraz bezpieczeństwo. Warto również pamiętać, że muzea odpowiedzialne są za profesjonalną konserwację oraz zabezpieczenie zbiorów, zabytków archeologicznych i innych obiektów kultury materialnej oraz przyrody. Dla bezpieczeństwa kulturowego muzea odgrywają tutaj rolę ochronną dóbr kultury i dziedzictwa kulturowego. Natomiast w aspekcie rozwoju kultury organizowane są wystawy stałe oraz czasowe; prowadzone są badania i ekspedycje naukowe; promowana jest działalność artystyczna, a także różnego rodzaju aktywność upowszechniająca kulturę. W kwestii tworzenia tożsamości kulturowej prowadzona jest działalność edukacyjna i naukowa poprzez udostępnianie zbiorów dla zwiedzających, zapewniając im jednocześnie właściwe warunki zwiedzania i korzystania ze zgromadzonych zbiorów oraz pozyskiwania informacji na ich temat (Dz.U. z 2012 r. poz. 987, art. 2). Warto zwrócić uwagę, że ww. definicji W. Kitlera ważną kwestią dla bezpieczeństwa kulturowego jest m.in. czerpanie z dokonań innych narodów. Okazuje się, że muzea również w tym aspekcie pełnią istotną rolę poprzez organizację wystaw, w których znajdują się zbiory pochodzenia zagranicznego z różnych zakątków świata oraz epok historycznych.

Ograniczenia związane z funkcjonowaniem instytucji kulturowych w Polsce spowodowane pandemią COVID-19

W okresie obowiązującego stanu zagrożenia Rada Ministrów w drodze rozporządzenia może ustanowić ograniczenia funkcjonowania określonych instytucji lub zakładów pracy na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. 2019 poz. 1239, t.j. z późn. zm. art. 46 ust. 4).

W celu powstrzymania rozprzestrzeniania się koronawirusa SARS-CoV-2 odbyło się spotkanie Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego wraz z udziałem ministra kultury i dziedzictwa narodowego, na którym podjęto decyzję o zamknięciu instytucji kultury od dnia 12 marca 2020 roku⁴. Zgodnie z ogłoszeniem stanu zagrożenia epidemiologicznego na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej obowiązywało czasowe ograniczenie związane z działalnością bibliotek, archiwów, muzeów

monuments that may be of significant importance to the cultural heritage. An important role is played by cataloging and scientific processing of the collected collections and their storage in conditions ensuring their proper preservation and safety. It is also worth remembering that museums are responsible for the professional conservation and protection of collections, archaeological sites and other objects of material culture and nature. For cultural security, museums here play a protective role for cultural assets and cultural heritage. However, in terms of the development of culture, permanent and temporary exhibitions are organized; research and scientific expeditions are carried out; artistic activity is promoted, as well as various activities disseminating culture. In terms of creating cultural identity, educational and scientific activities are carried out by making the collections available to visitors, while providing them with appropriate conditions for visiting and using the collected collections and obtaining information about them (Journal of Laws of 2012, item 987, art.). It is worth noting that the above-mentioned According to W. Kitler's definition, an important issue for cultural security is, inter alia, drawing on the achievements of other nations. It turns out that museums also play an important role in this aspect by organizing exhibitions in which there are collections of foreign origin from various parts of the world and historical periods.

Limitations related to the functioning of cultural institutions in Poland caused by the COVID-19 pandemic

During the current state of emergency, the Council of Ministers may, by regulation, establish restrictions on the operation of certain institutions or workplaces under the Act of 5 December 2008 on preventing and combating infections and infectious diseases in humans (Journal of Laws 2019, item 1239, i.e. as amended Art. 46 section 4).

In order to stop the spread of the SARS-CoV-2 coronavirus, a meeting of the Government Crisis Management Team was held with the participation of the Minister of Culture and National Heritage, at which a decision was made to close the cultural institution from March 12, 2020⁴. According to the announcement of the state of epidemiological threat, there was a temporary limitation in the area of the entire Republic of Poland related to the activities of libraries, archives, museums and

⁴ <https://www.gov.pl/web/kultura/zawieszenie-dzialalnosci-instytucji-kultury-i-placowek-szkolnictwa-artystycznego> [dostęp: 28.11.2020].

⁴ <https://www.gov.pl/web/kultura/zawieszenie-dzialalnosci-instytucji-kultury-i-placowek-szkolnictwa-artystycznego> [access: 28.11.2020].

oraz aktywności twórczej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki (Dz.U. 2020 poz. 433, art. 5 ust. 1 pkt. 1 lit. c; pkt. 2).

Podjęcie decyzji o ponownym otwarciu placówek kulturowych od 4 maja zostało ogłoszone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 roku (Dz.U. 2020 poz. 792) z zastrzeżeniem przestrzegania rygorystycznych reguł sanitarnych oraz opracowanych wytycznych przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zabytków. Wznowienie działalności instytucji miało przebiegać w trzech etapach.

W pierwszej fazie omówiono działania, które miały stopniowo usprawnić proces przechodzenia z pracy zdalnej do stacjonarnej poprzez szereg czynności tj.: zapewnienie pracownikom dostępu do środków ochrony indywidualnej; objęcie szczególną troską pracowników z grup bardziej narażonych na ryzyko epidemiczne; organizację trybu pracy z uwzględnieniem systemu zmianowego; zastosowanie wymaganego dystansu przestrzennego między pracownikami; przygotowanie do przeprowadzania procedur sanitarnych poszczególnych służb, w tym służb ochrony; zakup dodatkowego sprzętu monitorującego, płynów dezynfekujących, kombinizonów; zapewnienie odpowiedniego serwisu i przeglądu sprzętu wentylacyjno-klimatyzacyjnego; doposażenie miejsc kontaktu bezpośredniego z publicznością np.: kas, punktów informacyjnych, a także sklepów oraz punktów gastronomicznych; skorygowanie i udostępnienie regulaminów zwiedzania⁵.

Druga faza polegała na realizacji działań muzealnych ograniczających bezpośredni kontakt z publicznością polegających na prowadzeniu podstawowych czynności w sieci internetowej. Natomiast dla zwiedzających udostępnione zostały wyłącznie obszary parkowe i ogrodowe znajdujące się na obszarze danego muzeum⁶.

Przejęcie do fazy trzeciej uwzględniło sytuację wykonywania części zadań realizowanych zdalnie oraz wymagało spełnienia odpowiednich warunków sanitarnych. Udostępnianie wnętrz, ekspozycji muzealnych i wystawienniczych musiało odbywać się bez szkody dla zbiorów, np. należało pamiętać o tym, że środki chemiczne używane do odkażania mają działanie korozyjne. Zwiedzanie muzeów mogło odbywać się poprzez ograniczenie ilości godzin otwarcia muzeum oraz liczby zwiedzających; zapewnienie środków ochrony osobistej, takich jak płyny dezynfekujące; zmianę systemów rezerwacji oraz tras zwiedzania; zaniechanie organizacji wydarzeń dla większych grup ludzi; reorganizację działalności edukacyjnej (opracowanie specjalnych programów dla mniejszych grup, prowadzenie zajęć na wolnym powietrzu); odłożenie w czasie takich czynności jak: możliwości korzystania z szat-

creative activity with all collective forms of culture and entertainment (Journal of Laws 2020, item 433, art. 5 section 1 point 1 letter c; point 2).

The decision to reopen cultural institutions from May 4 was announced in the Regulation of the Council of Ministers of May 2, 2020 (Journal of Laws 2020, item 792), subject to compliance with strict sanitary rules and guidelines developed by the National Institute for Museums and Monuments. The reopening of the institution was to be carried out in three stages.

In the first phase, activities were discussed that were to gradually improve the process of transition from remote to stationary work through a number of activities, i.e. providing employees with access to personal protective equipment; giving special care to employees from groups more exposed to epidemic risk; organization of the work mode taking into account the shift system; applying the required spatial distance between employees; preparation for carrying out sanitary procedures of individual services, including security services; purchase of additional monitoring equipment, disinfectants, overalls; ensuring appropriate service and inspection of ventilation and air conditioning equipment; equipping places of direct contact with the public, e.g. cash desks, information points, as well as shops and restaurants; correcting and providing access to the visiting regulations⁵.

The second phase consisted in the implementation of museum activities limiting direct contact with the public, consisting in conducting basic activities on the Internet. On the other hand, only park and garden areas located within the area of a given museum have been made available to visitors⁶.

The transition to the third phase took into account the situation of performing some tasks carried out remotely and required the fulfillment of appropriate sanitary conditions. Providing interiors, museums and exhibitions had to be done without harming the collections, e.g. it had to be remembered that the chemicals used for decontamination are corrosive. Visiting museums could take place by limiting the number of museum opening hours and the number of visitors; the provision of personal protective equipment, such as disinfectants; change of booking systems and sightseeing routes; failure to organize events for larger groups of people; reorganization of educational activities (development of special programs for smaller groups, conducting outdoor activities); postponing such activities as: the possibility of using the cloakroom, group tours and the use of multimedia and other devices activated by touch⁷.

⁵ <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obszarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa> [dostęp: 27.11.2020].

⁶ <https://www.nimoz.pl/aktualnosci/wytyczne-dla-muzeow-guidelines-for-museums.html> [dostęp: 27.11.2020].

⁵ <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obszarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa> [access: 27/11/2020].

⁶ <https://www.nimoz.pl/aktualnosci/wytyczne-dla-muzeow-guidelines-for-museums.html> [access: 27/11/2020].

⁷ <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obszarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa> [access: 27/11/2020].

ni, zwiedzania grupowego oraz wykorzystywania multimediiów i innych urządzeń aktywowanych dotykami⁷.

Decyzja o otwarciu danej placówki przez dyrektorów muzeów, galerii sztuki i innych instytucji kultury była możliwa po wcześniejszym uzgodnieniu z właściwymi inspektoratami sanitarno-epidemiologicznymi podlegającymi Głównemu Inspektoratowi Sanitarnemu (GIS). Celem takiej konsultacji było uzyskanie pozytywnej opinii oraz potwierdzenia prawidłowości projektowanych zasad dotyczących udostępniania instytucji kultury dla publiczności⁸.

W dniu 6 sierpnia 2020 roku Minister Zdrowia zapowiedział wprowadzenie w Polsce zielonych, żółtych i czerwonych stref, które miały obowiązywać od 8 sierpnia 2020 roku. Powodem takiej decyzji był wzrost liczby zachorowań.

Obostrzenia w strefie zielonej początkowo pozostawały bez zmian, ale w późniejszym okresie planowano zredukować maksymalną liczbę uczestników zgromadzeń i wesel ze 150 uczestników do 100 osób. Nowy limit miał obowiązywać od 15 października 2020 roku, jednak gwałtowny wzrost wykrytych zakażeń spowodował, że od 10 października cała Polska znalazła się w strefie żółtej i czerwonej (Dz.U. 2020 poz. 1758).

Wydarzenia kulturalne w strefie żółtej i czerwonej mogły się odbywać w pomieszczeniach zamkniętych pod warunkiem udostępniania dla publiczności, co czwartego miejsca na widowni, w przypadku, gdy miejsca nie były wyznaczone, ich ilość nie mogła przekroczyć 25% wszystkich miejsc. Obowiązywał również nakaz zakrywania ust i nosa oraz obowiązek zachowania 1,5 metra odległości między widzami lub słuchaczami. Wydarzenia kulturalne na otwartej przestrzeni w strefie żółtej i czerwonej mogły odbywać się z udziałem maksymalnie 100 osób oraz poprzez wyznaczenie za pomocą znaków poziomych 1,5 metrowego dystansu między osobami zapewniając jednocześnie 5m² przestrzeni na jednego widza, słuchacza, zwiedzającego lub uczestnika. Natomiast w przypadku niezachowania wyznaczonego dystansu widzowie realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa⁹.

Pojawienie się drugiej fali pandemii Covid-19 przyczyniło się do zaostrzenia przepisów oraz wprowadzeniem na terenie całego kraju stref czerwonych. W listopadzie Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego zdecydował o czasowym zamknięciu dla publiczności instytucji kultury. Nakaz ten obowiązywał od 7 do 29 listopada 2020 roku¹⁰. W efekcie muzeom zakazano udostępniania zbiorów dla zwiedzających oraz organizacji wydarzeń z udziałem publiczności. Zakaz nie dotyczył działań

The decision to open a given facility by the directors of museums, art galleries and other cultural institutions was possible after prior consultation with the relevant sanitary and epidemiological inspectorates subordinate to the Chief Sanitary Inspectorate (GIS). The purpose of such consultation was to obtain a positive opinion and confirm the correctness of the proposed rules for making cultural institutions available to the public⁸.

On August 6, 2020, the Minister of Health announced the introduction of green, yellow and red zones in Poland, which will apply from August 8, 2020. The reason for this decision was the increase in the number of cases.

The restrictions in the green zone initially remained unchanged, but later it was planned to reduce the maximum number of participants in gatherings and weddings from 150 to 100 people. The new limit was to apply from October 15, 2020, but the rapid increase in detected infections meant that from October 10, all of Poland was included in the yellow and red zones (Journal of Laws of 2020, item 1758).

Cultural events in the yellow and red zones could be held indoors, provided that every fourth seat in the audience was made available to the public, in the event that the seats were not designated, their number could not exceed 25% of all seats. There was also an obligation to cover the mouth and nose and the obligation to maintain a distance of 1.5 meters between spectators or listeners. Cultural events in the open space in the yellow and red zones could take place with the participation of up to 100 people and by marking a 1.5-meter distance between people with the help of horizontal signs, providing at the same time 5m² of space for one viewer, listener, visitor or participant. However, in the event of failure to keep the set distance, the viewers were obliged to cover their mouth and nose⁹.

The emergence of the second wave of the Covid-19 pandemic contributed to the tightening of regulations and the introduction of red zones throughout the country. In November, the Government Crisis Management Team decided to temporarily close the cultural institutions to the public. Nakaz ten obowiązywał od 7 do 29 listopada 2020 roku. This order was in force from November 7 to 29, 2020¹⁰. As a result, museums were banned from making their collections available to visitors and organizing events with the participation of the public. The prohibition did not apply to activities carried out using means of direct remote communication; visiting forests, parks and historic gardens belonging to cultural institutions and other entities, as well as sharing collections that

⁷ <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obzarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa> [dostęp: 27.11.2020].

⁸ Tamże.

⁹ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/pandemia-covid-19-zolte-i-czerwone-strefy--nowe-wytyczne-dla-poszczegolnych-branz> [dostęp: 28.11.2020].

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/koronawirus/regionalne-obostrzenia-dla-wybranych-powiatow> [dostęp: 02.12.2020].

⁸ Ibid

⁹ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/pandemia-covid-19-zolte-i-czerwone-strefy--nowe-wytyczne-dla-poszczegolnych-branz> [dostęp: 28.11.2020].

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/koronawirus/regionalne-obostrzenia-dla-wybranych-powiatow> [dostęp: 02.12.2020].

prowadzonych za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość; zwiedzania lasów, parków i ogrodów zabytkowych należących do instytucji kultury oraz innych podmiotów, a także udostępniania zbiorów, które znajdują się na wolnym powietrzu. (Dz.U. 2020 poz. 1972, art. 1 pkt. 1 lit. e).

Obostrzenia wprowadzone od 27 listopada do 27 grudnia 2020 podtrzymały wcześniejszy nakaz czasowego zamknięcia muzeów dla publiczności oraz poprzednie zakazy i ograniczenia związane z udostępnianiem zbiorów dla zwiedzających (Dz.U. 2020 poz. 2091, art. 12; art. 13).

Zagrożenia, jakie mogą wystąpić dla dziedzictwa kulturowego i tożsamości kulturowej, w wyniku wprowadzenia obostrzeń dotyczących muzeów

W wyniku wybuchu pandemii oraz wprowadzonych obostrzeń dotyczących funkcjonowania instytucji kultury mogło dojść do powstania nowych niekorzystnych zjawisk, które mogą wywołać dodatkowe zagrożenia dla misji muzeów w kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego oraz tworzeniu tożsamości kulturowej.

Przypuszcza się, że ograniczenie oraz brak bezpośredniego dostępu do zbiorów dla zwiedzających muzeum może stanowić zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania muzeów, ponieważ jednym z ważniejszych zadań, jakie pełnią muzea, jest kształtowanie tożsamości kulturowej poprzez udostępnianie oraz umożliwienie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Natomiast kolejnym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania muzeów może być ograniczony dostęp do informacji nt. posiadanych zbiorów poprzez usługi online. Powodem takiego stanu rzeczy może okazać się nieznaczna aktywność lub jej całkowity brak w przestrzeni internetowej przez niektóre jednostki muzealne. Warto pamiętać, że ważnym zadaniem, jakie pełnią muzea, jest informowanie społeczeństwa o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów oraz upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki oraz kultury polskiej i światowej.

W okresie zniesienia nakazu zamknięcia muzeów otwarcie poszczególnych jednostek było możliwe po spełnieniu nowych przepisów sanitarnych, których realizacja mogła przyczynić się do nieoczekiwanych trudności w ich organizacji oraz wzrostu kosztów spowodowanych zakupem dodatkowych środków do dezynfekcji. Warto zaznaczyć, że podczas zamknięcia instytucji kultury środki sanitarne musiały nadal obowiązywać dla pracowników pełniących swoje obowiązki w pomieszczeniach muzealnych. Przypuszcza się, że nie wszystkie muzea poradziły sobie z organizacją ww. wymaganiami.

Najprawdopodobniej kolejnym zagrożeniem w funkcjonowaniu muzeów może być brak uzyskanych dochodów od sprzedaży biletów podczas obo-

strzeń. (Journal of Laws of 2020, item 1972, art. 1 point 1 e).

The restrictions introduced from November 27 to December 27, 2020 upheld the earlier order to temporarily close museums to the public and the previous prohibitions and restrictions related to making the collections available to visitors (Journal of Laws 2020, item 2091, art. 12; art. 13).

Threats that may arise for cultural heritage and cultural identity as a result of the introduction of restrictions on museums

As a result of the outbreak of the pandemic and the introduced restrictions on the functioning of cultural institutions, new unfavorable phenomena could arise, which may cause additional threats to the mission of museums in terms of the protection of cultural heritage and the creation of cultural identity.

It is assumed that the limitation and lack of direct access to the collections for museum visitors may pose a threat to the proper functioning of museums, because one of the most important tasks performed by museums is shaping cultural identity by making the collections available and enabling the use of the collected collections.

On the other hand, another threat to the proper functioning of museums may be limited access to information about the collections held via online services. The reason for such a state of affairs may be insignificant or complete lack of activity in the Internet space by some museum units. It is worth remembering that an important task of museums is to inform the public about the values and content of the collections collected and to disseminate the basic values of history, science and Polish and world culture.

During the period of lifting the order to close museums, the opening of individual units was possible after meeting new sanitary regulations, the implementation of which could have contributed to unexpected difficulties in their organization and an increase in costs caused by the purchase of additional disinfectants. It is worth noting that during the closure of cultural institutions, sanitary measures still had to be in force for employees performing their duties in museum premises. It is believed that not all museums managed to organize the above-mentioned requirements.

Most likely, another threat to the functioning of museums may be the lack of revenues from ticket sales during the current order to close cultural institutions and their reduction during the opening of museums through restrictions related to the reduction of the number of visitors. Another

wiązującego nakazu zamknięcia instytucji kultury oraz ich zmniejszeniu podczas otwarcia muzeów poprzez ograniczenia związane z redukcją liczby odwiedzających. Innym zagrożeniem dotyczącym finansów może okazać się zmniejszenie lub brak dotacji dla muzeów, ponieważ pieniądze te mogły zostać przeznaczone na walkę z pandemią. Założyć również można, że muzea, które generują dochód np. za wynajem sal bądź organizowaniem płatnych wykładów tematycznych lub warsztatów, mogły nie mieć takich możliwości podczas obowiązujących w danym okresie obostrzeń.

Pomimo, że muzea jako jednostki organizacyjne nie są nastawione na generowanie zysku, to jednak zmniejszenie dochodów oraz możliwe zwiększenie wydatków organizacyjnych podczas pandemii może w efekcie negatywnie wpłynąć na pokrycie kosztów związanych z konserwacją, restauracją oraz utrzymaniem zabytków. Zakłada się, że może to stanowić zagrożenie dla dóbr kultury, ponieważ niewłaściwa ochrona może doprowadzić do niszczenia zabytków. Warto zaznaczyć, że jednym z głównych zadań muzeów jest funkcja ochronna i nieprawidłowości z tym związane mogą być wynikiem nie tylko samego funkcjonowania muzeów, ale mogą mieć związek z np. zawieszeniem działalności bądź opóźnieniem firm konserwatorskich z powodu pandemii.

Przypuszcza się, że obowiązujące obostrzenia mogą mieć negatywny wpływ na gromadzenie zbiorów, które jest jednym z podstawowych zadań muzeów. Zatem kolejnym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania muzeów może być fakt zmniejszenia się ilości pozyskiwanych zbiorów. Powodem tego może być wzrost cen w antykwariatach, większe koszty transportu oraz mniejsza aktywność darczyńców spowodowana pandemią.

Zakłada się, że podczas pandemii może pojawić się zagrożenie związane ze zmniejszeniem zatrudnienia pracowników muzeów. Powodem może być nakaz zamknięcia czasowego muzeów oraz redukcja etatów spowodowana niewystarczającą ilością środków na utrzymanie stanowisk pracy, wynikającą ze wzrostu wydatków związanych z realizacją wprowadzonych wymogów. Przypuszcza się, że mniejsza liczba pracowników może skutkować obniżeniem wydajności w realizacji zadań powierzonym muzeom.

Wyniki badań dotyczących występowania zagrożeń w muzeach wynikających z obostrzeń wprowadzonych podczas pandemii Covid-19

Do przeprowadzenia weryfikacji potencjalnych zagrożeń, jakie mogły wystąpić w wyniku wprowadzenia obostrzeń spowodowanych pandemią, przeprowadzono wywiady eksperckie z merytorycznymi przedstawicielami poszczególnych muzeów. Ograniczenia związane z pandemią oraz świadomość zachowania środków bezpieczeństwa pozwoliła na przeprowadzenie jednej bezpośredniej roz-

wiady eksperckiej. Jednym z potencjalnych zagrożeń finansowych może być redukcja dotacji, ponieważ pieniądze te mogły zostać przeznaczone na walkę z pandemią. Założyć również można, że muzea, które generują dochód np. za wynajem sal bądź organizowaniem płatnych wykładów tematycznych lub warsztatów, mogły nie mieć takich możliwości podczas obowiązujących w danym okresie obostrzeń.

Despite the fact that museums as organizational units are not focused on generating profit, a reduction in income and a possible increase in organizational expenses during a pandemic may ultimately have a negative impact on the coverage of costs related to the conservation, restoration and upkeep of monuments. It is assumed that this may pose a threat to cultural property, as improper protection may lead to the destruction of monuments. It is worth noting that one of the main tasks of museums is the protective function and the related irregularities may result not only from the functioning of museums, but may be related to e.g. suspension of activities or delay of conservation companies due to a pandemic.

It is assumed that the restrictions in force may have a negative impact on the collection of collections, which is one of the basic tasks of museums. Therefore, another threat to the proper functioning of museums may be the fact that the amount of collected collections is reduced. This may be due to rising prices at antiquities shops, higher transportation costs, and less donor activity due to the pandemic.

It is assumed that during a pandemic there may be a threat related to the reduction of employment of museum employees. The reason may be the order for temporary closure of museums and the reduction of jobs due to insufficient funds to maintain jobs, resulting from the increase in expenses related to the implementation of the introduced requirements. It is assumed that the lower number of employees may result in lower efficiency in the performance of the tasks entrusted to museums.

The results of research on the occurrence of threats in museums resulting from restrictions introduced during the Covid-19 pandemic

In order to verify the potential threats that may arise as a result of the introduction of restrictions caused by the pandemic, expert interviews were conducted with substantive representatives of individual museums. The limitations of the pandemic and the awareness of safety measures allowed for one face-to-face interview in the museum building. The remaining interviews were conducted by

mowy w budynku muzeum. Pozostałe wywiady odbywały się za pomocą rozmowy telefonicznej oraz korespondencji internetowej przy użyciu poczty e-mail. Pozostałe dane uzyskano z informacji publikowanych na oficjalnych stronach internetowych należących do muzeów. Zebrane informacje pozwoliły ocenić czy wyselekcjonowane zagrożenia dotyczą lub nie dotyczą badanych muzeów. Wyniki badań przedstawia poniższa tabela.

telephone and internet correspondence via e-mail. The remaining data was obtained from information published on the official websites of the museums. The collected information made it possible to assess whether or not the selected threats apply to the museums under study. The test results are presented in the table below.

Tabela 1. Występowanie potencjalnych zagrożeń w badanych muzeach podczas pandemii Covid 19 w 2020 roku
Table 1. Occurrence of potential threats in the studied museums during the Covid 19 pandemic in 2020

Zagrożenia spowodowane pojawieniem się pandemii Covid 19	Liczba muzeów/ Number of museums	
	Dotyczy/ Applies to	Nie dotyczy/ Not applicable
Zagrożenia związane z bezpośrednim dostępem do zbiorów dla zwiedzających muzeum/ Risks related to direct access to the collections for museum visitors	11	-
Zagrożenia związane z dostępem do zbiorów dla zwiedzających muzeum poprzez usługi/ Risks related to access to the collections for museum visitors through services	-	11
Zagrożenia związane z koniecznością wprowadzenia wymogów sanitarnych/ Threats related to the necessity to introduce sanitary requirements	-	11
Zagrożenie zmniejszenia dochodów uzyskanych od sprzedaży biletów, świadczących usług oraz otrzymanych dotacji/ Threat of reducing the income generated from ticket sales, service providers and subsidies received	9	2
Zagrożenie z prawidłowym przebiegiem konserwacji oraz restauracji zabytków/ Hazard with the correct course of conservation and restoration of monuments	-	11
Zagrożenie związane z ilością pozyskiwania zbiorów/ Hazard related to the amount of harvest harvested	3	8
Zagrożenie związane ze zmniejszeniem zatrudnienia pracowników muzeów/ The threat related to the reduction of employment of museum employees.	1	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych informacji w wyniku przeprowadzonych wywiadów z merytorycznymi pracownikami badanych muzeów.
Source: Own study based on the information collected as a result of interviews with substantive employees of the surveyed museums.

Zagrożenia związane z bezpośrednim dostępem do zbiorów dla zwiedzających osób w muzeum wyniknęły w głównej mierze z powodu zamknięcia muzeów. W okresie otwarcia w skutek wprowadzonych ograniczeń i limitów muzea odwiedzało znacznie mniej osób niż w poprzednich latach w tym okresie czasu. Warto zaznaczyć, że nie wszystkie badane muzea zostały otwarte, a jedno z muzeów prywatnych zawiesiło swoją działalność na czas pandemii (Zob. Tabela 2).

Risks related to direct access to the collections for visitors to the museum resulted mainly from the closure of museums. During the opening period, as a result of the restrictions and limits introduced, museums were visited by much less people than in previous years in this period. It is worth noting that not all of the surveyed museums were opened, and one of the private museums suspended its activities during the pandemic (See Table 2).

Tabela 2. Liczba badanych muzeów, które wznowiły działalność w okresie zniesienia nakazu zamknięcia instytucji kultury podczas pandemii Covid 19 w 2020 roku
Table 2. Number of surveyed museums that resumed operations during the period when the order to close cultural institutions was lifted during the Covid 19 pandemic in 2020

Liczba otwartych muzeów podczas zniesienia nakazu zamknięcia instytucji kultury/ Number of museums opened during the lifting of the order to close the cultural institution	9
Liczba zamkniętych muzeów podczas zniesienia nakazu zamknięcia instytucji kultury/ Number of museums closed during the lifting of the order to close the cultural institution	1
Zamknięte muzea podczas pandemii z powodu zawieszenia działalności/ Museums closed during the pandemic due to suspension of operations.	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych informacji w wyniku przeprowadzonych wywiadów z merytorycznymi pracownikami badanych muzeów.
Source: Own study based on the information collected as a result of interviews with substantive employees of the surveyed museums.

Zagrożenia związane z dostępem do zbiorów dla zwiedzających muzeum poprzez usługi online mogły wynikać z faktu nieposiadania oficjalnej strony internetowej niektórych muzeów (Zob. Tabela 3). Jednak pozyskane informacje pozwoliły stwierdzić wzrost aktywności muzeów na serwisach społecznościowych tj. Facebook, Instagram oraz udostępnienie większej ilości filmików z wystaw oraz wykładów na YouTube.

Risks related to access to the collections for museum visitors through online services may have arisen from the lack of an official website for some museums (See Table 3). However, the obtained information allowed to find an increase in the activity of museums on social networks, such as Facebook, Instagram, and the provision of more videos from exhibitions and lectures on YouTube.

Tabela 3. Liczba badanych muzeów posiadających oficjalny profil na wybranych serwisach internetowych podczas Covid 19 w 2020 roku

Table 3. Number of surveyed museums with an official profile on selected websites during Covid 19 in 2020

Najpopularniejsze serwisy internetowe/ The most popular websites	Liczba muzeów posiadających oficjalny profil/ Number of museums with an official profile
Oficjalna strona internetowa/ Official website	9 z 11
Serwis społecznościowy Facebook/ Facebook social network	11 z 11
Serwis społecznościowy Instagram/ Instagram social network	6 z 11
Serwis internetowy You Tube/ You Tube website	7 z 11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych informacji w wyniku przeprowadzonych wywiadów z merytorycznymi pracownikami badanych muzeów.

Source: Own study based on the information collected as a result of interviews with substantive employees of the surveyed museums.

Natomiast muzea posiadające stronę internetową dawały możliwość zwiedzania muzeum poprzez wirtualny spacer, udostępnianie zdjęć zbiorów, wystaw, jak również organizację lekcji muzealnych w trybie online oraz udostępniając filmiki z wystaw oraz wykładów (Zob. Tabela 4).

On the other hand, museums with a website made it possible to visit the museum through a virtual walk, sharing photos of collections and exhibitions, as well as organizing museum lessons online and sharing videos from exhibitions and lectures (See Table 4).

Tabela 4. Rodzaje aktywności online przez badane muzea podczas Covid 19 w 2020 roku

Table 4. Types of online activity by the surveyed museums during Covid 19 in 2020

Rodzaje aktywności badanych muzeów w internecie/ Types of activity of the studied museums on the Internet	Liczba badanych muzeów posiadających daną aktywność online/ Number of surveyed museums with a given online activity	
	Przed pandemią/ Before the pandemic	Podczas pandemii/ During a pandemic
Wirtualny spacer po muzeum/ Virtual tour of the museum.	4	5
Udostępnianie filmów z wystaw, wykładów, prezentacji, wydarzeń itp./ Sharing videos of exhibitions, lectures, presentations, events, etc.	6	11
Udostępnianie zdjęć posiadanych zbiorów wraz z ich opisem/ Sharing photos of your collections with their description	11	11
Organizowanie lekcji muzealnych oraz warsztatów online/ Organizing museum lessons and online workshops	1	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych informacji w wyniku przeprowadzonych wywiadów z merytorycznymi pracownikami badanych muzeów.

Source: Own study based on the information collected as a result of interviews with substantive employees of the surveyed museums.

Zamknięcie muzeów spowodowało wzrost zainteresowania muzeami w trybie online i znacznego zwiększenia odwiedzin stron internetowych oraz serwisów społecznościowych. W dwóch badanych muzeach wystąpił spadek odwiedzin oficjalnych stron internetowych podczas pandemii. W pierwszym przypadku spadek liczby odsłon oficjalnej strony internetowej dotyczył Muzeum Regionalnego

The closure of museums increased online interest in museums and significantly increased visits to websites and social networking sites. Two of the museums surveyed saw a decline in official website visits during the pandemic. In the first case, the decrease in the number of visits to the official website concerned the Regional Museum in Siedlce, which recorded a simultaneous increase in the

w Siedlcach, które odnotowało jednoczesny wzrost liczby odwiedzin na serwisach internetowych. Natomiast na oficjalnej stronie Muzeum Zamojskiego w Zamościu, porównując rok 2020 do roku 2019, odnotowano spadek liczby odwiedzin, ale w tym samym okresie odnotowano wzrost liczby odsłon na oficjalnej stronie internetowej Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał Oddziału Muzeum Zamojskiego. Wydaje się, zatem, że to zjawisko nie dotyczy spadku poziomu zainteresowania działalnością muzeum, a jedynie przesunięcia obszaru aktywności w sieci internetowej (Zob. Tabela 5). Pozostałe muzea w okresie prowadzenia badań nie posiadały jeszcze gotowych informacji na temat działalności online bądź nie prowadziły statystyk związanych z tym rodzajem aktywności. Dostępność do zbiorów dla zwiedzających muzeum poprzez usługi online nie okazała się w badanych muzeach zagrożona.

Wprowadzenie nowych wymogów sanitarnych oraz pozyskanie odpowiednich środków do dezynfekcji i ochrony osobistej dla pracowników mogło narazić na dodatkowe koszty muzea oraz wprowadzić zagrożenia w organizacji pracy. Z uzyskanych informacji od przedstawicieli badanych muzeów wynika, że nie było trudności z opracowywaniem i wprowadzeniem procedur dostosowania się do stopnia obostrzeń sanitarnych, pomimo zwiększenia kosztów poniesionych w tym celu. Natomiast w kwestii organizacyjnej muzeum część pracowników mogła wypełniać swoje obowiązki poprzez pracę zdalną. Zagrożenia związane z koniecznością wprowadzenia wymogów sanitarnych nie wystąpiły w żadnym z badanych muzeów.

Zagrożenie związane z generowaniem dochodu nie dotyczyło jedynie muzeum non-profit oraz muzeum, które środki finansowe zaoszczędziło na odwołanych wystawach i imprezach oraz otrzymanych dotacji. Zamknięcie muzeów przyczyniło się z oczywistych względów do zmniejszenia dochodów pozyskanych ze sprzedaży biletów.

Przypuszczano, że podczas pandemii czynności związane z prawidłową realizacją restauracji zabytków oraz konserwacją mogą przebiegać nieprawidłowo z powodu zawieszenia działalności bądź opóźnienia firm konserwatorskich. Z pozyskanych danych od osób reprezentujących badane muzea wynika, że wszystkie prace związane z restauracją zabytków przebiegały bez żadnych opóźnień i zakłóceń. Zwrócono również uwagę na to, że podczas zamknięcia muzeów było więcej czasu poświęcanego konserwacji. W badanych muzeach nie wystąpiły zagrożenia związane z restauracją oraz konserwacją.

Zagrożenie związane z trudnością pozyskiwania zbiorów stwierdzono w trzech badanych muzeach, w pierwszym z nich przyczyną było zawieszenie działalności, w drugim muzeum związane to było z wprowadzeniem całkowitego osobistego kontaktu z osobami poza muzeum, w tym darczyńców, natomiast w trzecim wynikało ze ściśle określonej tematyki posiadanych muzealiów oraz mniejszą

number of visits to websites. On the other hand, on the official website of the Zamość Museum in Zamość, comparing 2020 to 2019, there was a decrease in the number of visits, but in the same period there was an increase in the number of hits on the official website of the Museum of Fortifications and Weapons Arsenal of the Zamość Museum Branch. It seems, therefore, that this phenomenon does not concern the decline in the level of interest in the museum's activity, but only the shift in the area of activity on the Internet (see Table 5). At the time of the research, other museums did not have ready information on online activities or did not keep statistics related to this type of activity. Access to the collections for museum visitors through online services has not turned out to be endangered in the museums studied.

The introduction of new sanitary requirements and the acquisition of appropriate means for disinfection and personal protection for employees could expose museums to additional costs and introduce threats to the organization of work. The information obtained from the representatives of the surveyed museums shows that there were no difficulties with the development and implementation of procedures for adapting to the level of sanitary restrictions, despite the increased costs incurred for this purpose. On the other hand, in terms of the organization of the museum, some employees could fulfill their duties through remote work. Threats related to the necessity to introduce sanitary requirements did not occur in any of the examined museums.

The income-generating risk was not limited to the non-profit museum and the museum, which saved money on canceled exhibitions and events, and on subsidies received. The closure of museums has obviously contributed to a reduction in the revenues generated from the sale of tickets.

It was assumed that during the pandemic, activities related to the proper restoration of monuments and conservation may not proceed properly due to the suspension of activities or delay of conservation companies. The data obtained from people representing the surveyed museums show that all works related to the restoration of monuments were carried out without any delays or disruptions. It was also noted that there was more time spent on conservation during the closing of the museums. No risks related to restoration or conservation occurred in the museums studied.

The threat related to the difficulty of acquiring collections was found in the three surveyed museums, in the first one the reason was the suspension of activity, in the second one it was related to the introduction of total personal contact with people outside the museum, including the donors, while in the third it resulted from the strictly defined subject matter exhibits and less donor activity. In the remaining museums, no reduction in the amount of harvested collections

Tabela 5. Statystyki udostępnione przez niektóre badane muzea dotyczące aktywności odwiedzin online na oficjalnych stronach oraz serwisach internetowych należących do muzeów podczas Covid-19 w 2020 roku**Table 5.** Statistics provided by some of the surveyed museums on online visit activity on official websites and websites belonging to museums during Covid-19 in 2020

Nazwa muzeum/ The name of the museum	Otrzymane statystyki/ Statistics received
Muzeum Narodowe w Warszawie/ National Museum in Warsaw	Liczba obserwujących stronę na Facebook/ The number of followers of the page on Facebook: – stan na grudzień 2019: 68 000/ as of December 2019: 68 000, – stan na grudzień 2020: 83 000/ as of December 2020:83 000, Liczba obserwujących stronę na Facebook/ The number of followers of the page on Facebook: – stan na grudzień 2019: 67 627/ as of December 2019: 67 627, – stan na grudzień 2020: 79 911/ as of December 2020: 79 911, Liczba obserwujących stronę na Twitter/ Number of Twitter followers: – stan na grudzień 2019: 12 300/ as of December 2019: 12 300 – stan na grudzień 2020: 13 600/ as of December 2020: 13 600, Liczba odwiedzin oficjalnej strony internetowej/ Number of visits to the official website: – stan na grudzień 2019: 32 533/ as of December 2019: 32 533, – stan na grudzień 2020: 34 065/ as of December 2020: 34 065.
Muzeum Narodowe w Lublinie/ The National Museum in Lublin	Łącznie w czasie kwarantanny aktywność fanów fanpage'u wzrosła o 400%, aktywność dotycząca postów zwiększyła się o 40%, polubienia strony wzrosły o 35%, wyświetlenia wzrosły o blisko 150%, opublikowane posty wyświetliło blisko 2500 osób, rekomendacje strony wzrosły o 50%. Odtworzenia publikowanych filmów zwiększyły się o 12500%/ In total, during the quarantine, fanpage fan activity increased by 400%, activity regarding posts increased by 40%, page likes increased by 35%, views increased by nearly 150%, published posts were viewed by nearly 2,500 people, website recommendations increased by 50% . Playback of published films increased by 12,500%.
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie/ Museum of the History of the Polish People's Movement in Warsaw	zauważony znaczny wzrost zainteresowania w sieci, przykładowy film wydany przez Muzeum pt. „Ośka- partyzancka legenda BCh” ma rekordową liczbę 286 216 wyświetleń przez okres ostatnich 11 miesięcy (od lutego 2020 roku)/ a significant increase in interest on the Internet has been noticed, an example of a film published by the Museum entitled “Ośka- guerrilla BCh legend” has a record 286,216 views over the past 11 months (from February 2020).
Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim/ Museum of the Minsk Region in Mińsk Mazowiecki	Odnotowany wzrost o 15% odwiedzin oficjalnej strony internetowej podczas pandemii/ 15% increase in official website visits during a pandemic.
Muzeum Regionalne w Siedlcach/ Regional Museum in Siedlce	Porównując rok 2020 do roku 2019 odnotowano spadek odwiedzin oficjalnej strony internetowej o 64%, a jednocześnie znaczny (brak danych w %) wzrost aktywności użytkowników w mediach społecznościowych/ Comparing the year 2020 to 2019, there was a decrease in visits to the official website by 64%, and at the same time a significant (no data in%) increase in user activity in social media
Muzeum Zamojskie w Zamościu/ The Zamość Museum in Zamość	Porównując rok 2020 do roku 2019 odnotowano spadek odwiedzin o 2386 odsłon, ale w tym samym okresie odnotowano wzrost odwiedzin o 5392 odsłon na oficjalnej stronie internetowej Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał Oddziału Muzeum Zamojskiego/ Comparing 2020 to 2019, there was a decrease in visits by 2,386 views, but in the same period there was an increase in visits by 5,392 views on the official website of the Museum of Fortifications and Weapons Arsenal of the Zamość Museum Branch.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych informacji w wyniku przeprowadzonych wywiadów z merytorycznymi pracownikami badanych muzeów.

Source: Own study based on the information collected as a result of interviews with substantive employees of the surveyed museums.

aktywnością darczyńców. W pozostałych muzeach nie stwierdzono zmniejszenia ilości pozyskiwanych zbiorów, ale w jednym przypadku zwrócono uwagę na wzrost kosztów transportu.

was found, but in one case an increase in transport costs was noted.

The risk related to the reduction of employment of museum employees was demonstrated in one surveyed museum, which suspended its activities.

Zagrożenie związane ze zmniejszeniem zatrudnienia pracowników muzeów wykazano w jednym badanym muzeum, które zawiesiło swoją działalność. W pozostałych placówkach liczba pracowników nie uległa zmniejszeniu.

Podsumowanie

Największym zagrożeniem, jakie się pojawiło w czasie pandemii wśród badanych muzeów, okazał się brak bezpośredniego dostępu dla zwiedzających do zgromadzonych dóbr kultury podczas obowiązującego nakazu zamknięcia jednostek muzealnych. Podjęcie decyzji o możliwości otwarcia placówek kulturalnych od 4 maja do 7 listopada pozwoliło na ponowne zwiedzanie zbiorów, ale poprzez wprowadzanie limitów osób znajdujących się w danym momencie w budynku muzeum, wdrożenia nowych procedur sanitarnych oraz organizacyjnych doprowadziła, że dostępność muzealiów była znacznie ograniczona, zaznaczając również, że nie wszystkie placówki w tym okresie zdecydowały się na otwarcie.

Działania związane z zamknięciem oraz wprowadzenie ograniczeń instytucji kultury negatywnie wpłynęły na osiąganie dochodów ze sprzedaży biletów i świadczących usług w muzeach. Zmniejszenie budżetu podczas pandemii wystąpiło w 9 z 11 badanych muzeów. Pomimo, iż muzea są jednostkami organizacyjnymi nienastawionymi na osiąganie zysku, zmniejszenie dochodu mogło przynieść negatywne skutki w zaplanowanym kosztorysie i doprowadzić do niewystarczających środków finansowych związanych z pokryciem wydatków na pozyskiwanie nowych zbiorów. Innym powodem zmniejszenia pozyskiwania nowych zbiorów była ograniczona aktywnością darczyńców spowodowana wprowadzaniem obostrzeń na terenie całego kraju. Trudności z pozyskiwaniem zbiorów tworzą niebezpieczeństwo dla misji muzeów, których celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości.

Zmniejszenie dochodu wpłynęło na utrzymanie miejsc pracy w jednym z badanych muzeów, które w efekcie zawiesiło swoją działalność. Wystąpienie zjawiska zmniejszenia się ilości placówek muzealnych może skutkować w przyszłości zubożeniu oferty turystyki muzealnej oraz zmniejszeniu się powszechnego dostępu do muzealiów, jak również znacznie zredukować promowanie regionalnej oraz polskiej kultury. Natomiast zmniejszenie liczby pracowników w muzeum, może negatywnie wpłynąć na organizację pracy, wydłużając realizację niezbędnych zadań. Warto zaznaczyć, że zawieszenie muzeum dotyczyło placówki prywatnej, która nie mogła skorzystać ze wsparcia finansowego od organizatorów, takiego jak mają jednostki państwowe czy samorządowe.

Zapobieganie zagrożeniom dotyczącym funkcjonowania muzeów oraz ich misji związanych z tworzeniem i podtrzymywaniem tożsamości na-

In the remaining establishments, the number of employees did not decrease.

Summary

The greatest threat that emerged among the surveyed museums during the pandemic turned out to be the lack of direct access for visitors to the collected cultural goods during the current order to close museum units. The decision to open cultural institutions from May 4 to November 7 made it possible to re-visit the collections, but by introducing limits on the number of people currently in the museum building, implementing new sanitary and organizational procedures, the availability of museum objects was significantly limited, noting also that not all branches decided to open during this period.

Actions related to the closure and the introduction of restrictions on cultural institutions had a negative impact on the achievement of revenues from the sale of tickets and services in museums. The reduction of the budget during the pandemic occurred in 9 out of 11 surveyed museums. Although museums are non-profit organizations, the reduction in income could have had a negative effect on the planned cost estimate and lead to insufficient funding to cover the costs of acquiring new collections. Another reason for reducing the acquisition of new collections was the limited activity of donors caused by the introduction of restrictions throughout the country. Difficulties in acquiring collections endanger the missions of museums whose purpose is to collect and sustainably protect the natural and cultural heritage of mankind.

The decrease in income contributed to the maintenance of jobs in one of the respondents, the museum, which, as a result, suspended its activities. The occurrence of the phenomenon of a decrease in the number of museums may result in the future impoverishment of the museum tourism offer and a reduction in public access to museum exhibits, as well as significantly reduce the promotion of regional and Polish culture. On the other hand, reducing the number of employees in the museum may adversely affect the organization of work, extending the implementation of necessary tasks. It is worth noting that the suspension of the museum concerned a private institution that could not benefit from financial support from the organizers, such as state or local government units.

Preventing threats to the functioning of museums and their missions related to the creation and maintenance of national identity during the Covid-19 pandemic is not the simplest task. This is due to the fact that the restrictions introduced apply to virtually all areas of life. Undoubtedly, technological development turned out to be a great

rodowej podczas pandemii Covid-19 nie należy do najprostszycich zadań. Spowodowane jest to tym, że wprowadzone obostrzenia dotyczą praktycznie wszystkich dziedzin życia. Niewątpliwie dużym atutem podczas pandemii okazał się rozwój technologiczny, który umożliwił udostępnianie w Internecie m.in.: filmików, zdjęć, postów, lekcji muzealnych oraz spacerów wirtualnych. Pozwoliło to w pewnym stopniu na pozyskiwanie informacji na temat gromadzonych dóbr kulturowych w muzeach. Należy jednak podkreślić, że brak bezpośredniego kontaktu ze zgromadzonymi dobrami dziedzictwa kulturalnego może skutkować trudnościami w kształtowaniu wrażliwości poznawczej i estetycznej. Wirtualna rzeczywistość nie zrekompensuje w pełni bezpośredniego kontaktu oraz poznania tak podstawowych wartości dla narodu jak i historii, nauki oraz kultury polskiej. Warto pamiętać, że osoby starsze często przez brak umiejętności w poruszaniu się w przestrzeni wirtualnej nie posiadają takiego dostępu do informacji jak ludzie młodzi. Zaradzić temu może poszerzenie oferty muzeów o możliwość dotarcia do starszych grup wiekowych poprzez zwiększenie swojej aktywności m.in.: publikując w prasie artykuły ze zdjęciami oraz opisem zbiorów; udostępniając w programach telewizyjnych nowe oraz nagrane już filmiki z wykładów, wystaw itp. oraz poprzez prowadzenie słuchowisk radiowych nt. zgromadzonych zbiorów oraz historii np. danego regionu.

Należy pamiętać, że ważną rolę w podtrzymywaniu tożsamości kulturowej oraz wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego jest uczestnictwo w lekcjach muzealnych. W okresie zamknięcia muzeów organizacja takich lekcji była możliwa w formie zdalnej. Lekcje takie były organizowane tylko w 5 z 11 badanych muzeów, co jest małą ilością, biorąc pod uwagę możliwości technologiczne w XXI w. (Zob. Tabela 4).

Poprawie bezpośredniego dostępu oraz odbioru kultury pomogłoby ponowne otwarcie instytucji kultury. Za otwarciem muzeów przemawiają wyniki badań, które pokazały, że muzea nie miały większych problemów z dostosowaniem się do wymogów sanitarnych, które zapobiegały rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-Cov-2 (Zob. Tabela 1).

Ze względu na niewielką ilość muzeów, które uczestniczyło w badaniu należy zwrócić uwagę, że przedstawiona problematyka w niniejszym artykule związana z funkcjonowaniem muzeów podczas pandemii Covid-19 nie wyczerpuje tematu. Natomiast należy podkreślić, że przedstawione badania dają ogólny obraz zagrożeń jakie mogą dotyczyć kształtowania tożsamości narodowej podczas ograniczenia lub braku dostępu do dóbr kulturowych, mających znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego, dlatego zauważalna jest potrzeba przeprowadzenia badań w szerszym zakresie, uwzględniając znacznie większą liczbę jednostek muzealnych.

advantage during the pandemic, which made it possible to publish on the Internet, among others: videos, photos, posts, museum lessons and virtual walks. This allowed to a certain extent to obtain information on the collected cultural goods in museums. However, it should be emphasized that the lack of direct contact with the accumulated cultural heritage may result in difficulties in shaping cognitive and aesthetic sensitivity. Virtual reality will not fully compensate for direct contact and learning about such basic values for the nation as well as Polish history, science and culture. It is worth remembering that the elderly, often due to the lack of skills in navigating in virtual space, do not have such access to information as young people. This can be remedied by expanding the museums' offer to reach older age groups by increasing their activity, for example by: publishing articles with photos and descriptions of collections in the press; by making available in television programs new and already recorded videos from lectures, exhibitions, etc. and by conducting radio plays about the collected collections and the history of, for example, a given region.

It should be remembered that participation in museum lessons is an important role in maintaining cultural identity and knowledge about cultural heritage. During the closure of museums, the organization of such lessons was possible remotely. Such lessons were organized only in 5 out of 11 surveyed museums, which is a small number considering the technological possibilities in the 21st century (see Table 4).

The reopening of cultural institutions would help to improve direct access to and perception of culture. The results of research supporting the opening of museums showed that museums had no major problems with complying with the sanitary requirements that prevented the spread of SARS-Cov-2 virus (See Table 1).

Due to the small number of museums that participated in the study, it should be noted that the issues presented in this article related to the functioning of museums during the Covid-19 pandemic are not exhaustive. However, it should be emphasized that the presented research gives a general picture of the threats that may relate to the formation of national identity during the restriction or lack of access to cultural goods of importance for heritage and cultural development, therefore there is a noticeable need to conduct research in a broader scope, taking into account a much larger number of museum units.

Literatura / References:

1. Czaja J. (2007). Pojęciowe aspekty bezpieczeństwa kulturowego, (w:) *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, (red.) Jałoszyński K., Wiśniewski B., Wojtuszek T. Bielsko Biała. s. 169.
2. Czyżewski K. Fogler J. Gałązka A., Hausner J., Machnowska-Góra A., Niezabitowski M., Komar M., Łysak P. Opatowicz A., Piaskowski R., Purchla J., Ronduda Ł., Sanetra-Szeliga J., Szlendak T., Szymańska A., Świątkowska B. (2020). Raport kultura, Pierwsza do zamknięcia, ostania do otwarcia. Kultura w czasie pandemii Covid 19. Kraków: Wydawnictwo Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej. s. 22-36.
3. Grodzki P. Przystępność w polskich muzeach, s. 25-29. http://cennebezczenne.pl/wp-content/uploads/2018/01/CBU_2006_4-s-25-29-ogrodzki.pdf, dostępność: 30.10.2020.
4. Gutowska K. (2003). Niechciane dobra kultury: chronić czy niszczyć? (w:) Gutowska K. (red.), *Dziedzictwo kulturowe – konteksty odpowiedzialności*, Warszawa, s. 97-123.
5. Kitler W. (2011). *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie – uwarunkowania – system*, Warszawa: Wydawnictwo Akademia Obrony Narodowej. s. 53.
6. Kocewiak S. (2018). Strategia bezpieczeństwa a zapobieganie przestępczości w muzeach (w:) *Zarządzanie bezpieczeństwem muzeum*. Warszawa: Biblioteka Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. s. 31 -46.
7. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż, dnia 17 października 2003 r. <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2011.172.0001018,konwencja-unesco-w-sprawie-ochrony-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego.html>, dostęp: 27.01.2020.
8. Małachowicz E., (2007), *Konserwacja i rewaloryzacja architektury w środowisku kulturowym*, Wrocław. s. 16.
9. Michalski M. (2009). Pandemia – Zagrożenie o zasięgu światowym (w:) *Wiedza Obronna nr 3*, (red.), Towarzystwo Wiedzy Obronnej. Warszawa. s. 21.
10. Wyszowska I., Jędrzyak T. (2017). *Turystyka muzealna*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. s. 74.
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemii (Dz.U. 2020 poz. 433), art. 5 ust. 1 pkt.1 lit. c; pkt. 2.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020 poz. 792).
13. Rozporządzenie Rady ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020 poz. 1758).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2020r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020 poz. 1972), art. 1 pkt. 1 lit. e.
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020 poz. 2091), art. 12,13.
16. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r. poz. 987), art. 1; art. 2; art. 5, ust. 1-3.
17. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. 2019 poz. 1239, t.j. z późn. zm.), art. 46 ust. 4.

Wykaz stron internetowych:

18. <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obszarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa>, dostęp: 27.11.2020
19. <https://www.gov.pl/web/kultura/wytyczne-dla-muzeow-galerii-sztuki-oraz-innych-instytucji-kultury-dzialajacych-w-obszarze-polityki-pamieci-i-ochrony-dziedzictwa>, dostęp: 27.11.2020
20. <https://www.nimoz.pl/aktualnosci/wytyczne-dla-muzeow-guidelines-for-museums.html>, dostęp: 27.11.2020
21. <https://www.gov.pl/web/kultura/zawieszenie-dzialalnosci-instytucji-kultury-i-placowek-szkolnictwa-artystycznego>, dostęp: 28.11.2020
22. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/pandemia-covid-19-zolte-i-czerwone-strefy--nowe-wytyczne-dla-poszczegolnych-branz>, dostęp: 28.11.2020
23. <https://www.gov.pl/web/koronawirus/regionalne-obostrzenia-dla-wybranych-powiatow>, dostęp: 02.12.2020